

ЛІНГВІСТИЧНИЙ СТАТУС МОДЕЛІ ПЕРФЕКТА З ФОРМОЮ *DONE* У МЕЗОЛЕКТІ КАРИБСЬКОГО ВАРІАНТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

О. В. Дроздов

Реферат. У статті досліджено витoki та лінгвістичний статус моделі перфекта *Have done*+Інфінітив / Дієприслівник II в американському (АМА), британському (БРА) та мезолекті карибського варіанта англійської мови (МКВА). Встановлено, що досліджувану модель перфекта в варіанті *Have done* + Інфінітив з БРА, де вона з'явилась у шотландських поетів на початку XVI століття, було трансплантовано в американську англійську колоніального періоду як архаїчну рису. Ймовірно, що модель *Have done* + Дієприслівник II було розвинуто в АМА в якості американської інновації. Що до МКВА, то модель *Have done* + Інфінітив потрапила у МКВА з БРА, а модель *Have done*+ Дієприслівник II виникла автохтонно в МКВА в якості інновації.

Ключові слова: архаїзм, інновація, варіант англійської мови.

У цій статті наявна спроба з'ясувати лінгвістичний статус конструкції *Have done* + Інфінітив / Дієприкметник II у мезолекті карибського варіанта англійської мови. При цьому ми розглядаємо відношення мезолекта КВА, тобто креола проміжного типу з американськими і британським територіальними варіантами англійської мови, у яких є така конструкція.

Актуальність пропонованого дослідження зумовлена зростанням інтересу до проблем просторової варіативності мови, недостатньою вивченістю територіального варіювання англійської мови у країнах Карибського басейну й механізмів формування варіантних мовних систем. У цьому зв'язку ведуться суперечки щодо того, чи виникла конструкція *Have done* + Інфінітив / Дієприслівник II у карибському варіанті англійської мови та його мезолекті на споконвічно англійському ґрунті або під впливом процесів піджинізації та креолізації.

Об'єктом дослідження є карибський варіант англійської мови кінця XX – початку XXI століття, а його предметом — конструкція *Have done* + Інфінітив / Дієприслівник II у британському, американському, та в мезолекті карибського варіанта англійської мови.

Мета цього дослідження — виявити лінгвістичний статус конструкції *Have done* + Інфінітив / Дієприслівник II в сучасному карибському варіанті англійської мови.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

1) виявити шляхи проникнення зазначеної конструкції у карибський варіант англійської мови;

2) встановити віднесення конструкції *Have done* + Інфінітив / Дієприслівник II до інноваційних або реліктових рис у британському (БРА), американському (АМА) та в мезолекті карибського (МКВА) варіантів англійської мови.

3) виявити походження та лінгвальний статус конструкції *Have done* + Інфінітив / Дієприслівник II у британському, американському та у мезолекті карибського варіанта англійської мови. Встановити, чи ця конструкція є архаїчною або інноваційною в вищезазначених варіантах англійської мови;

Завдання дослідження і специфіка матеріалу зумовили застосування таких методів та прийомів лінгвістичного аналізу, як *порівняльний метод*, що використовувався для виявлення розбіжностей між значеннями конструкції *Have done* + Інфінітив / Дієприслівник II у МКВА й інших варіантах англійської мови. Він дозволяв

встановити спільні й диференціальні ознаки у значенні даної конструкції у зіставлених територіальних варіантах, *метод аналізу словникових дефініцій*, що дав змогу з'ясувати лінгвістичний статус досліджуваної конструкції.

Як матеріал дослідження були використані різні діахронічні словники карибського, британського та американського варіантів англійської мови. Загальний обсяг мовних явищ, підданих лінгвістичному дослідженню, становить 950 прикладів, відібраних методом суцільної вибірки.

Американському варіанту англійської мови, на думку Дж. Діларда [1, р. 219], одного із прихильників теорії креольського походження АМА, властива особлива модель перфекта типу *done* + Дієприкметник II з опущенням дієслова *have*. Це модель *have done* + Дієприкметник II, походження якої Дж. Ділард пов'язує із впливом субстрату африканських мов. Дж. Ділард вважає, що ця модель перфекта походить від креолізованого варіанта англійської мови, який ґрунтується на піджині в його португальському варіанті, де було слово *kaba*, пов'язане з іспанською конструкцією *acabo de comer*, тобто *I have just eaten* [1, р. 217]. Дж. Ділард вважає, що негри-раби привезли в Америку саме форму *kaba*, яка відповідає англійському *done* у формі перфекта в південних негритянських і навіть південних діалектах білих американців. А південноамериканське вживання *done* у діалектах білих американців є більш пізнім і являє собою заміну (релексіфікацію) цієї форми при збереженні португальського синтаксису цієї структури перфекта. Іншими словами, Дж. Ділард вважає, що структура *I have done eaten /gone*, властива мовленню американців південних штатів, була калькована за моделлю португальської конструкції.

Слід зазначити, що форма *caba* «використовується на позначення завершеної дії в ермітаньо, кавітеньо та самбоангуеньо, а також у сранан-тонго. Деривати від португальського (навіть чи від первинного іспанського) *acabar* зустрічаються також у папіаменту, індо-португальському, маканезському та інших креолізованих діалектах Старого Світу» [2, с. 483].

Наведемо приклад використання форми *kaba* у креолізованій мові сранан-тонго, яка поширена у Суринамі: *A moro owru wortubuku fu sranan ben kaba na 1783*. 'Цей самий (перший) словник (мови) сранан завершили у 1783 році'

Tu sabiman, Voorhove naniga Kramp, denki dat a buku disi ben kaba sens 1777. 'Два вчених, Воорхове і Крамп, вважають, що ця книга закінчена в 1777 году' [3, с. 93].

Продемонструємо використання форми *kaba* у гвінейській креолізованій мові. Наприклад: *Amigudade kaba*. 'Дружба закінчилась' [3, с.101].

Критикуючи концепцію Дж. Діларда, вкажемо на деякі її неузгодженості. Звернемо увагу на те, що конструкція *have done gone* не калькована за моделлю португальської / іспанської конструкції. Адже в іспанській конструкції *acabo de comer* (досл.: 'закінчити їсти') є інфінітив *comer*, а в американській – дієприкметник II. Ідея закінченості, повноти протікання дії в цій конструкції в іспанській мові виходить під впливом лексичного значення слова *acabo* 'закінчив', тобто це значення лексично обумовлене. А в американській конструкції *have done gone* значення закінченості дії структурно обумовлено аналітичною конструкцією перфекта при перифрастичному використанні додаткового допоміжного дієслова *done*. Таким чином, твердження Дж. Діларда про походження конструкції *have done gone* з африканського субстрату за посередництвом португальської мови є доволі сумнівне.

Ми вважаємо, що ця структура є характерною для субстандартного мовлення американців півдня і не властива літературній АЕ. Наведемо деякі американські приклади вживання цієї структури перфекта з COED (Великого оксфордського словника). Перший американський приклад уживання *done* у перфекті датований 1820 роком. Словникова стаття цього словника COED, у якій розглядається лексема *done*, починається з важливої позначки, у якій говориться про те, що "*done*, used in U.S. dial.

(chiefly Southern) as a perfective auxiliary in the sense 'already; completely' [4, p. 461/906]. "Форма *done* використовується в американських діалектах (переважно південних) як допоміжне дієслово для утворення перфекта або як прислівник зі значенням *already* (вже), *completely* (повністю)". Наприклад:

Значення 31. b. *done*: used in *U.S. dial.* (Chiefly Southern) as a perfective auxiliary or with adverbial force in the sense 'already; completely'.

1827. *Done said it, for has said it. Done did it, for has performed or done it.* 1836. *He had done gone three hours ago. I had done got the licker and I was satisfied.* 1853. *Of Alabama origin is that funny expression "done gone", "done done" implying "entirely gone" and "entirely done".* 1917. *I done told Burke I was going to prove myself* [4, p. 461/906].

Наведемо ще деякі приклади зі словника [8]:

1955. William Faulkner. March 5, Saturday Evening Post. *Old Eagle had done already took off.* 'Старий орел уже злетів'.

1982. William Styron. This quiet dust and other things. ... *her voice, which had all the sad languor of the upper Pamunkey River...* "The Japanese," she said, "they done bombed Pearl Harbour" [5, p.361]. '...у її голосі була вся ніжність ріки Паманкі Ривер. «Японці бомбили Перл-Харбор» – сказала вона'.

1983, Sept. Carlton Haney, quoted in Bluegrass Unlimited. *..and you play the same thing, then it ain't great no more. It's done been played* [5, p. 362]. '...і ти граєш один і той же твір. Тоді він більше не є великим. Його вже виконували'.

Проведене дослідження виявило, що вживання моделі *done* + Дієприкметник II в АМА характерно в першу чергу для субстандартної англійської мови, представленої мовленням малоосвічених і неписьменних американців.

На походження цієї структури в АМА з англійської мови Великобританії вказує те, що такі ж морфологічні побудови зустрічаються у Великому оксфордському словнику. У ньому зазначається, що форма *done* вживається "as auxiliary of other parts of the verb. The 16th c. Scottish poets extended the periphrastic use to the Inf. and Pples: e.g. *doande proclaime = proclaiming, done discuss = discussed* [4, p. 461/906]. Із цієї словникової позначки випливає, що "перфектні форми з *done* були вживані на півночі Англії й у шотландських поетів XVI століття. Саме вони сприяли тому, що ця модель стала вживатися з інфінітивом і дієприкметниками, наприклад: *doande proclaim = proclaiming, done discuss*'. Зазначимо, що в наведених прикладах із COED *proclame, discus* є інфінітивами. Наведемо деякі показові приклади.

Do v. 31. As auxiliary of other parts of the verb. The 16th c. poets extended the periphrastic use to the infinitive and pples.: thus, *to do increas = to increase, done discus = discussed, doand proclame = proclaiming.* Наприклад.

1508. Dunbar *Lament for Makaris* 49 *He has done petuously devour The noble Chaucer, of Makaris flour.* 1520. – *Thistle and Rose* 24. *The lark has done the mirry day proclame.* 'Жайворонок оголосив про прихід радісного дня'. 1556. *Lauder Tractate* 340 *As I afore have done discus.* 1578. *Scot. Poems* 16th c. 11. 189. *And many other false abusion the Paip has done invent* [4, p. 461/906]. 'І багато інших помилкових образ придумав Пейп'.

Варто зазначити, що для всіх прикладів уживання *done* у моделі перфекта в БРА, наведених із словника COED, характерно те, що в цих прикладах проілюстрована наявність інфінітива й дієприкметника I [*doande* = порівн. – англ. *doing*] у моделі перфекта, але нема дієприкметника II.

Наявність дієприкметника II (*have done* + Дієприкметник II) у моделі перфекта з допоміжним *done* в АМА є подальшим розвитком моделі перфекта в Америці, хоча її вживання в США характерно для субстандартної англійської мови неписьменних американців. Можна зробити висновок, що в американському варіанті англійської мови конструкція *have done* + Інфінітив є реліктовою, своїм коріння сягає британської

англійської XVI століття. Однак же, конструкція *have done* + Дієприкметник II є американською інновацією.

Таким чином, із суто екстралінгвістичної точки зору – датування перших прикладів уживання допоміжного *done* у моделі перфекта в шотландських поетів 1508 роком (до появи англійської Америки), свідчить на користь того, що американські форми перфекта з *done* + Інфінітив є запозиченими з БрА.

Походження *have done* + Дієприкметник II в американському варіанті англійської мови незрозуміле. Це міг бути автохтонний американський розвиток цієї конструкції. Але, можливо, на її становлення вплинули африканські мови та різні піджини. Тоді доведеться погодитися із правомірністю «африканської гіпотези», сформульованої Дж. Ділардом, у зв'язку з походженням конструкції *have done* + Дієприкметник II в американському варіанті англійської мови.

Інтересно зазначити, що модель перфекта з *done* притаманна також різним англійським креолам. Деякі приклади її використання типові для мови кріо, в якій функціонує видовий показник завершеності процесу, придбання ознаки предикативу *dohn* 'закінчитися'. Наприклад:

A dohn rait to Fritong se yu de sik. 'Я (вже) написав до Фрітауну, що ти хвораєш'. *Nau wi de cus Lehpeht foh feht Ehlifan. Lehpeht dohn big ehn tranga foh di feht.* 'Наразі ми обираємо Леопарда для бою зі Слоном. Леопард (уже) виріс і окріп для цього бою [6, с. 37].

Показник *dohn* може використовуватися з предикативами у функції додатка, наприклад: *A lehf mi os afta dohn rait di lehta* 'Я вийшов із свого дома після (того, як) (уже) написав цього листа [6, с. 37]. *I dohn tehl mi so* 'Він сказав мені так'. *Na so I dohn tehl mi* 'Саме так він мені сказав' [2, с. 48]. *So dehn de tohk pan tohk te di pehtehteh dohn bwehl.* 'Отже, вони сиділи і розмовляли, поки ця картопля не зварилася' [6, с. 55].

Наведемо деякі приклади такого використання форми *don* у креольській мові вес-кос. *Afta ol kakakata tam, we I pas kontri fo Manju don bigin wekop agen popo wan.* 'Після всіх неспокійних годин, які пройшли, округ Манжу почав прокидатися знову'. *Pipu don fulop agen fo ol ples an laf.* 'Люди знову заповнили всі місця разваг'. *Plenti ba-dans don oran.* 'Безліч танцювальних барів відкрилась' [4 с. 90].

У наведених прикладах з мови кріо та вес-кос форму *do(h)n* використано з інфінітивом.

Однією з диференційних ознак карибського варіанта англійської мови (КВА) є вживання *done* у перфекті. Мова йде про конструкцію *(have) done* + Інфінітив / Дієприкметник II. Опираючись на словник КВА [7], розглянемо ті значення лексеми *done*, які стосуються вищенаведеної конструкції. Спочатку розглянемо використання цієї конструкції з інфінітивом.

Значення-5. aspectual marker of completion of an action (+vb) (Car) [AF – Cr]. У поєднанні з наступним дієсловом вживається в якості аспектуального маркера завершення дії [антиофіц., креольськ.] *Have/had finished* + (vb) – ing. 'закінчувати'. Наприклад:

Calvin mother do a real good job, and when she done pack the things, she tie up the two valises [7, р.199]. 'Мати Келвіна робить справді гарну справу. Коли вона закінчила упаковувати речі, вона перев'язала обидві валізи'.

Значення-7. aspectual marker of an established state or condition (Car) [AF–Cr]. Вживається в якості аспектуального маркера усталеного стану або умови. Ця конструкція означає, що умова, яка називається дієсловом або його комплементом, не може бути змінена й не викликає жодних сумнівів. От приклад її вживання:

Well you know how he done love his rum already, so Saturday afternoon is rum-shop time [7, р. 199]. 'Ти ж знаєш, як він полюбив ром, а по суботах після обіду саме час дозволеного продажу рому'.

Перейдемо до розгляду вживань цієї конструкції з дієприкметником II.

Значення-8. З *done gone* (vbl adj phr) (post posed) (Antg) (із прикметником або дієприкметником другим у постпозиції в складі словосполучення) [AF– Joc] (*Be/have*) *gone beyond recall* ‘Безнадійно втрачений’. Наприклад:

Although it is a case of trying to lock the barn when the cow done gone, the authorities will have to hire two watchmen [7, p. 199]. ‘Хоча це той випадок, коли намагаються замикати хлів після того, як корови безнадійно втрачені, владі доведеться найняти двох сторожів’.

Отже, у КВА в наведених прикладах форма *done* вживається в конструкції з інфінітивом і дієприкметником II.

Не виключено, що Бра міг підтримати становлення моделі перфекта з *done* у карибському варіанті англійської мови. Адже Бра мав більший соціальний престиж навіть до кінця XVI століття: його літературна кодифікована норма вже склалася. Малоімовірно, щоб карибський піджин або креольська англійська карибів могли опиратися тиску соціально престижної британської англійської літературної мови.

На нашу думку, шотландські діалекти мали більший вплив на становлення моделі перфекта з *done* у карибському варіанті англійської мови, ніж африканський субстрат. Справа в тому, що шотландці становили значну частину населення Карибських островів. У Тринідаді, який англійці захопили в 1797 році, “населення було сумішшю з англійців, шотландців, ірландців, валлійців, німців, швейцарців, американців і французів” [8, с. 221]. “Більше половини всіх білих належали до «білих бідняків», нащадків висланих з Англії на Барбадос наприкінці XVII-XVIII ст. з релігійних та політичних мотивів англійців і шотландців. Пізніше частина з них перебралася на Гренаду й Південні Гренадини” [8, с. 258–259]. “На малі острови Вест-Індії висилали повстанців з Англії, Шотландії й Ірландії...” [8, с. 267]. “У 1632 р. з’явилися англійські колонії на Монтсерраті, Антигуа, Барбуді. На Монтсеррат було переселено багато ірландців-католиків із Сент-Кітса. На Монтсеррат і згодом продовжували переселятися ірландці, шотландці, англійці” [8, с. 268–269].

Як ми вже зазначали раніше, вказана перфектна конструкція зустрічалася в північних англійських і шотландських діалектах ще в XVI столітті. Перша цитата з словника COED, що ілюструє вживання перфектної конструкції з *done*, стосується 1508 р. Хронологічно більш виправдано пояснювати наявність перфектних форм *have done* + Інфінітив у карибському варіанті англійської мови як явище, що розвинулося під впливом шотландських діалектів. Отже, в карибському варіанті англійської мови це явище реліктове, архаїчне.

Що стосується походження конструкції *have done* + Дієприкметник II у карибському варіанті англійської мови, у цьому випадку, ймовірно, був наявний вплив креольських діалектів. У словнику Allsopp R. [7, p. 198] подається етимологічна позначка із приводу виникнення перфектної конструкції *have done* + Дієприкметник II: [AF– Cr]. Із цієї позначки стає зрозумілим, що така конструкція в МКВА є креольська за походженням. Вживається вона в антиофіційному реєстрі, тобто в мезолекті КВА. Таким чином, конструкція *have done* + Дієприкметник II у мезолекті карибського варіанта англійської мови є інновацією креольського походження.

Сформулюємо деякі висновки.

1. Відповідно до твердження Великого оксфордського словника, перші приклади вживання конструкції *have done* + Інфінітив зареєстровані в британському варіанті англійської мови у шотландських поетів в 1508 році, тобто до появи англомовної Америки. Отже, ця конструкція є британською діалектною архаїчною рисою.

2. В якості архаїзму конструкція *have done* + Інфінітив була трансплантована в американський варіант англійської мови з Великобританії через мовлення шотландців. В американському варіанті англійської мови її вживання характерно для субстандартного мовлення американців із півдня.

3. Починаючи з XIX століття, в американському варіанті англійської мови з'являються приклади вживання конструкції *have done* + Дієприкметник II. Видається доцільним розглядати цю конструкцію як американську інновацію.

4. У мезолекті карибського варіанта англійської мови вживання конструкції *have done* + Інфінітив є архаїчною рисою, запозиченою з британського варіанта англійської мови під впливом шотландців, які іммігрували в англомовні країни Карибського архіпелагу.

5. Конструкція *have done* + Дієприкметник II у мезолекті карибського варіанта англійської мови розвивається під впливом карибських креольських діалектів.

6. У мезолекті карибського варіанта англійської мови вживання конструкції *have done* + Інфінітив вважається архаїчною рисою, запозиченою з британського варіанта англійської мови під впливом шотландців, які емігрували в англомовні країни Карибського архіпелагу.

7. Конструкція *have done* + Дієприкметник II у мезолекті карибського варіанта англійської мови розвивається автохтонно під впливом карибських креольських діалектів. Отже вона має прикмети карибської інновації.

РЕЗЮМЕ

Стаття посвячена изучению особенностей становления модели перфекта с вспомогательными глаголами *Have done* + Инфинитив / Причастие II в мезолекте карибского варианта английского языка (МКВА) в сравнении с британским (БрА) и американским английским (АМА). Из БрА XVI века конструкция *Have done* + Инфинитив проникает в АМА и МКВА в качестве реликта. Показано становление конструкции *Have done* + Причастие II в качестве инновации в МКВА.

Ключевые слова: инновация, реликт, вариант языка, конструкция, креоль.

SUMMARY

The article deals with the peculiarities of construction *Have done* + Infinitive / Participle II in AE, BE, CE mesolect. From the BE of XVI c. *Have done* + Infinitive penetrated into AE and CE mesolect as a relict. The article shows the formation of the construction *Have done* + Participle II in the function of an innovation in Caribbean English mesolect.

Key words: innovation, archaism, territorial variant of English, construction, creole.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АМА – американський варіант англійської мови

БрА – британський варіант англійської мови

КВА – карибський варіант англійської мови

ЛСВ – лексико-семантичний варіант

МКВА – мезолект карибського варіанта англійської мови

AF-Cr – Antiformal-Creole (антиофіційно-креольська або креолізована форма, конструкція)

AF-Joc – Antiformal-Jocular (необразлива антиофіційно-жартівлива одиниця мовлення)

Antg – Antigua

Car – Caribbean area. (Територія Карибського басейну або Вест-Індії)

COED – Compact Oxford English Dictionary. (Великий оксфордський словник англійської мови. Компактне видання).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Dillard, J. L. All-American English [Текст] / J. L. Dillard. – N.Y., Random House, 1976. – 369 p.

2. Томпсон, Р. У. Заметка о некоторых чертах, сближающих креолизированные диалекты Старого и Нового Света [Текст] / Р.У. Томпсон // Новое в лингвистике. – Вып. 6. – М. : Прогресс, 1972. – С. 478–484.
3. Дьячков, М. В. Креольские языки [Текст] / М. В. Дьячков. – М. : Наука, 1987. – 106 с.
4. Compact Oxford English Dictionary [Текст] / Prepared by J.A. Simpson and E.S.C. Weiner]. – Clarendon Press, 1993. – 2572 p.
5. Webster's Dictionary of English usage [Текст]. – Lebanon : Librairie du Liban Publishers, 1993. – 978 p.
6. Дьячков, М. В. Язык крио [Текст] / М.В. Дьячков. – М. : Наука, 1981. – 59 с.
7. Allsopp R. Dictionary of Caribbean English usage [Текст] / R. Allsopp. – OUP, 1993. – 697 p.
8. Нитобург, Э. Л. Этнические процессы в странах Карибского моря [Текст] / Э. Л. Нитобург. – М. : Наука, 1982. – 225 с.

Надійшла до редакції 10.06.2013 р.